

Učiteljski Tovariš.

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 36.

V Ljubljani, 8. kimavca 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Őrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglas in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{4}$ strani 10 K, $\frac{1}{8}$ strani 8 K, $\frac{1}{16}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Vzpored vrtnega koncerta. — IV. deželna učiteljska skupščina v Ljubljani. — VII. štajerska deželna učiteljska skupščina v Gradcu. — Naš denarni zavod. — O peticiji na državni zbor za izboljšanje gmotnega položaja ljudskega učiteljstva. — Iz naše organizacije. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Vzpored

vrtnega koncerta na korist „Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani“.

1. F. Gerbič: »Slovanski brod«, moški zbor.
2. a) A. Sachs: »Vijoličin vonj«
b) E. Adamič: »V gozdu« } mešana zbor.
3. Dr. B. Ipavec: a) »Podoknica« bariton-solo
iz opere »Teharski plemiči« } sspremljevanjem or-
b) Fleischmann-Pahor: »En star- } kestra poje gospod
ček je živel« } K. Mahkota.
4. Czajkovsky: »Zbor ženjcev«, mešan zbor s spremljevanjem orkestra.
5. Godba.

Vrtni koncert v prid »Učiteljskemu konviktu« se vrši vkjub razidu deželne učiteljske skupščine ravnotako v soboto 9. t. m. Gdč. pevke in gg. pevci naj blagovolijo vse note s seboj prinesiti, ker jih v Ljubljani ne dobe več. Glavna izkušnja bo v soboto 9. t. m. ob 9. uri dopoldne v »Narodnem domu«. Vstopnice se dobivajo v prodajalnici Lozarjevi na Mestnem trgu. Gdč. učiteljice in gg. učitelji se ne bodo vabili s posebnimi vabili.

K obilni udeležbi vabi najvljudneje tem potom

ODBOR.

IV. deželna učiteljska skupščina v Ljubljani.

Dne 4. tega mes. se je sešla v »Mestnem domu« IV. kranjska deželna učiteljska skupščina. Udeležili so se je kot predsednik deželni šolski nadzornik g. Frančišek Levec, dvorni svetnik grof dr. Schaffgotsch kot zastopnik deželnega šolskega sveta, magistratni koncipist g. Fr. Govekar kot zastopnik g. župana Hribarja, deželnovladni tajnik g. dr. Praxmarer, vsi okrajni šolski nadzorniki razen g. prof. V. Zupančiča, vsi delegati in delegatinje razen obolelega delegata g. Hinka Likarja ter kot povabljeni strokovnjaki meščanske šole učitelj g. Karel Humek in g. prof. Fr. Sucher.

V ostalem delu dvorane in na galeriji se je zbralo vse polno učiteljstva in tudi nekoliko drugega občinstva.

Skupščino je otvoril deželni šolski nadzornik g. Fr. Levec ter imenoval za svojega namestnika okrajnega šolskega nadzornika g. J. Thumo. Ko je pozdravil grofa Schaffgotscha kot namestnika predsednika dež. šol. sveta in g. Govekarja kot namestnika g. župana Hribarja, je dejal:

Velik del naših posvetovanj se bo dotikal tistega perečega vprašanja, pri čigar neodložni in nujni rešitvi ima ravno deželno zastopstvo odločilno besedo.

Želim, da bi deželno zastopstvo ne preslišalo glasu, ki bo brez dvojbe odmeval iz te dvorane.

In naposled pozdravljam vas, prečastiti konferenčni člani, gosp. c. kr. šolske nadzornike, gospoda ravnatelja c. kr. učiteljskega, kakor tudi vas, izvoljene gospode delegate!

Vam so tako kakor nobenemu drugemu znani mnogovrstni nedostatki našega šolstva.

Prenapolnjene šole, zadehle učilnice, tesna učiteljska stanovanja, neredna hoja v šolo vsled oddaljenosti, pomanjkanja delavcev, posledice neugodnih klimatičnih razmer, uboštva in upornosti roditeljev, nedosežni maksimalni učni smotri in učni načrti, ob katerih mora večkrat obupavati najvestnejši učitelj, pomanjkanje najpotrebnejših nazoril, knjig in drugih učnih pripomočkov, mnogokrat zastarela učna metoda, bedni službeni prejemi kranjskega učiteljstva in s tem združeno pomanjkanje moškega učiteljskega naraščaja — so rane, ki razjedajo naše šolstvo.

Vi ste zaupniki kranjskega učiteljstva, ki pričakuje od vas, da najdete in nasvetujete tem ranam primernege leka in zdravila.

Ker so mi pa ravno te razmere dobro znane, nisem tak idealist, da bi mislil, da bo deželna učiteljska konferenca mahoma odpravila vse te nedostatke. Toda pripomoči more veliko, da se prej odpravijo, ako se resno loti dela.

Zatorej Vas prosim, razodenite svoje želje in misli o napredku našega šolstva in o intelektualni in gmotni povzdigi učiteljskega stanu kakor se spodobi razsodnim možem: stvarno, odkrito in odločno, in bodite preverjeni, da bom poslovni red glede govornikov — v kolikor ostanejo

v mejah dostojnosti in se bodo ogibali osebnosti — liberalno uporabljaj.

Ich heisse auch die Vertreter der deutschen Lehrerschaft bei dieser Konferenz herzlich willkommen und bin überzeugt, daß sie streng sachlich, stets höhere Zwecke verfolgend mitwirken werden mit ihren slovenischen Amtsgenossen.

In Fragen der Schule und der Erziehung, sowie in Standesfragen soll es unter Berufsgenossen, die unter gleichen Verhältnissen leben, kämpfen und leiden, keine unüberbrückbaren Meinungsverschiedenheiten geben. So war es bisher in unserem Lande und so möge es auch in Zukunft bleiben!

Kot dobro znamenje se mi zdi, da je IV. deželna učiteljska konferenca že imela nepričakovano lep uspeh, preden se je začela. Razstava učil, ki jo je priredilo ob tej priliki učiteljstvo, je tako vešče urejena in tako poučna, kakor jo dozdaj še ni bilo videti. Ogle dal sem si zadnja leta mnogo takih razstav, toda tako instruktivne še nisem videl. Dve prednosti jo odlikujeta. Prvič nam kaže ta razstava za vsak predmet natančno učno pot, in drugič obsega vsa učila, ki jih potrebuje učitelj pri posameznih predmetih v raznih razredih.

Kdor se hoče učiti, se tukaj lahko mnogo nauči.

Očitno hvalo zaslužijo zatorej vsi faktorji, ki so to razstavo omogočili. V prvi vrsti gre hvala načelnikom razstavnega odbora g. nadzorniku Maierju in nadučitelju Franu Gabrščku, neumorno delavnemu ljubljanskemu učiteljstvu, g. nadzorniku Stiasnemu in meščanskemu učitelju K. Humeku, kakor tudi mnogim drugim razstavnikom z dežele. Drugič pa so naše hvale deležni tudi tisti faktorji, ki so to razstavo s svojimi podporami omogočili: slavna Kranjska hranilnica, mestna občina in g. župan Hribar. Presrečna hvala vsem!

In zdaj preidimo z združenimi močmi na delo!

Tega pa ne morem bolje pričeti, nego da se spominjam tistega, ki nam je vzor neprestanega dela in prezvestega izpolnjevanja svojih dolžnosti, tistega, ki se mu ima naša novodobna šola največ zahvaljevati — našega premilostivega cesarja in gospodarja.

Kranjsko učiteljstvo je poleg vseh mnogovrstnih nalog, ki jih ima izvrševati, vedno štelo za svojo prvo in sveto dolžnost, vzgajati izročeno mu mladino v neomejni ljubezni in zvestobi do cesarja in domovine.

Temu patriotičnemu čuvstvu, ki preveva naša srca, hočemo dati duška ter zaklicati:

»Nj. c. in kr. apostolskemu Veličanstvu, našemu premilostivemu cesarju in gospodarju: Slava!«

Temu pozivu so se skupščinarji navdušeno odzvali.

K besedi se je potem oglasil g. dvorni svetnik grof Schaffgotsch kot namestnik g. barona Heina ter v deloma slovenskem, deloma nemškem govoru pozdravil skupščino v imenu deželnega šolskega sveta z željo, naj bi bilo zborovanje uspešno in plodonosno. Skupščina bo imela dovolj gradiva za razpravljanje, ki ga podajajo predlogi dež. šolskega sveta in razni drugi od delegatov samih vloženi samostojni predlogi.

Popolno umljivo je, da se ti predlogi v prvi vrsti tičejo perečega vprašanja o zvišanju učiteljskih plač. Bedno stanje učiteljstva na Kranjskem je znano šolski oblasti, ki je tudi pripravljena, težnje za izboljšanje gmotnega položaja kranjskega učiteljstva podpirati z vsemi močmi. Toda da se dožene ta smoter, ne zadostuje samo to, marveč pri tem so merodajni še drugi faktorji, v prvi vrsti seveda deželno

zastopstvo. Glavna zavira, da ni mogoče doseči regulacije, je to, da ne posluje deželni zbor. Zato bi bilo želeli, da bi se čim prej posrečilo doseči, da bi zopet funkcijonal deželni parlament, kar bi omogočilo, da bi že vendar končno prišla v tir regulacija učiteljskih plač. Ob koncu svojega govora je priporočal skupščini, naj bi razpravljala dostojno in naj bi bila v izvajanjih zmerna, zakaj čim zmernejše in dostojnejše bodo razprave, tem ugodnejše bodo vplivale na javnost in na merodajne faktorje.

Nato je predlagal delegat L. Jelenc, da se odpošlje cesarju vdanostna brzojavka, delegat Jos. Zajec pa, da se brzojavno pozdravi naučnega ministra dr. Hartla.

K II. točki dnevnega reda se je oglasil delegat Josip Zajec in predlagal, naj se z vzklikom volijo: a) za zapisnikarja: g. Fr. Ivanc in gdč. Janja Miklavčič; b) za reditelja: g. Jos. Gregorin in g. Fr. Gregorač; za njiju namestnika pa gg. Fr. Trošt in Ber. Andoljšek; za skrutinatorje gg.: Schescharg, Andr. Šest in Štip. Jelenc; za verifikatorje pa: g. L. Jelenc, gdč. Konschegg in g. F. Črnagoj.

Na predlog delegata Fr. Šetine prekine predsednik sejo za 10 minut, da se delegacija posvetuje o kandidatih v stalni odbor.

Po zopetni otvoritvi zborovanja so bili v stalni odbor z vzklikom voljeni ti-le delegati, oziroma delegatinje: Fr. Schescharg, Ana Schmidinger, Jos. Zajec, Fr. Luznar, Ant. Skala, Andrej Šest, Val. Zavrl, Josip Benedek, Jos. Gregorin, Janko Toman, Fr. Šetina in L. Jelenc.

Po tej volitvi je vložil delegat L. Jelenc predlog: Nujno predlagam, da začne slavna skupščina takoj razpravo o vprašanju regulacije učiteljskih plač.

Za predlog so glasovali vsi navzoči, samo okrajni šolski nadzorniki niso glasovali zanj. Tem je nemara vse enako, ako se regulirajo učiteljstvu plače ali ne!

Ker je bil nujni predlog sprejet, je pozval gosp. predsednik predlagalca, naj ga utemeljuje.

Delegat L. Jelenc:

Slavna skupščina!

Najnujnejše vprašanje, ki ga je treba rešiti, da ohranimo in očuvamo kranjsko učiteljstvo in šolstvo, je vprašanje o regulaciji učiteljskih plač.

O tem vprašanju nam je razpravljati pred vsemi drugimi točkami dnevnega reda. To razpravljanje je utemeljeno v § 12. ministrskega ukaza z dne 8. maja 1872. l., št. 3306, kjer govori zakon, da je deželni učiteljski skupščini naloga, posvetovati se o pripomočkih v prosepah ljudskega šolstva in tudi o stvareh, ki se tičejo pravic, dolžnosti in razmer učiteljstva.

Ni sicer tu nikjer izrečnega govora o našem gmotnem vprašanju, a lahko mi bo dokazati, da sodi tudi to poglavje v imenovani paragraf. Zakonodajalec ni uvrstil tega poglavja v ravnokar omenjeni paragraf nemara iz enostavnega vzroka, ker je to vprašanje vsaj v teoriji rešil s § 55. zakona z dne 14. maja 1869. l., državnega zakonika št. 62., torej 3 leta pred prvo imenovanim ukazom.

Pred vsem izjavljam, da ne govorim sedaj iz lastnega nagiba, nego da sem v to pooblaščen od cenjenih svojih koleginj in kolegov, ki jih je odposlala svobodna volja kranjskega učiteljstva v to slavno skupščino. To pooblastilo s potrebnimi informacijami in opravičenimi željami sem

prejel na zaupnem sestanku, ki smo ga imeli delegati in delegatinje dne 17. avgusta t. l. in včeraj v Ljubljani. Kolikor mi izpričujejo moje poizvedbe in dokazujejo želje, došle mi od vseh strani naše kronovine, so moja izvajanja zajeta iz mišljenja in naziranja celokupnega kranjskega učiteljstva. Saj dokazuje vse gibanje, ki valovi zadnjih 10 let med kranjskim učiteljstvom in ki je zlasti v zadnjih dveh letih do skrajnosti razburilo vse naše vrste, da je vprašanje o regulaciji učiteljskih plač najnujnejše in najaktualnejše, za šolo in učiteljstvo naravnost vitalnega pomena. Nisem torej samo opravičen govoriti o tem vprašanju, nego se čutim k temu celo primoranega, ker mora tudi delegat učiteljstva v deželni učiteljski skupščini v prvi vrsti upoštevati željo in voljo svojih volilcev. Vrhutega ni kranjsko učiteljstvo že 14 let imelo prilike, govoriti po svojih legitimnih zastopnikih na takem mestu z najvišjo našo učno upravo v naši kronovini in s tega mesta potožiti se o ranah in o bedi, ki ga more in tirajo naravnost v obup.

Zdaj, ko se je sešel naš kranjski učiteljski parlament, mi bodi v imenu legitimnih zastopnikov učiteljstva naše dežele dovoljena svobodna beseda, da se pogovorimo »sine ira et studio« o žalostnem in nevzdržljivem gmotnem položaju kranjskega učiteljstva. Ta svobodna beseda mi je zajamčena že zategadelj, ker velja tudi za kranjskega učitelja člen XIII. državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867. leta.

Že citirani § 12. ministrskega ukaza z dne 8. maja 1872 l., št. 3306, pravi torej, da se nam je posvetovati o pripomočkih v prospah ljudskega šolstva in tudi o stvareh, ki se tičejo pravic, dolžnosti in razmer učiteljstva.

Sedanjo dobo imenujemo po pravici dobo socijalnega gibanja. V vse stanove je šinila zavest, da zadoščajo lahko svoji nalogi samo tedaj, ako nimajo materialnih skrbi, ako je njih gmotno stališče tako, da jim daje dovolj sredstev za življenske potrebe. Skrb za kruh tira človeške misli od izvrševanja stanovskih dolžnosti in ga žene v boj za kruhom. Kjer rastejo življenske potrebe bodisi zaradi množice se draginje, bodisi zaradi vedno večjega števila članov rodovine, ki jih mora preživljati posameznik, bodisi zaradi raznih lokalnih, socijalnih ali zdravstvenih razmer, bodisi iz kakršnegakoli vzroka, a kjer ostajajo službeni prejemki vedno na isti stopnji, ki prihajajo zavoljo vednega naraščanja potreb čimdalje nezadostnejši in neprimernejši, tam napredek, je čudež, tam ne morejo človeške moči služiti samo prospahu poklica ali stanu, ker se morajo cepiti in služiti samoohranitvi, kar je s človeškega stališča popolnoma umevno in opravičeno. Te trditve ni smatrati za dokaz egoizma, zakaj to je prirodni zakon, da je vsaka stvar sama sebi najbližja. In ako je drevo jako in rodi sad samo tedaj, ako ima dovolj zdrave in tečne hrane, smemo trditi tudi o človeku, da so njegove moči uporabne za delo samo tedaj, ako črpajo izrabljene sile iz zdrave in tečne hrane, če že ne upoštevamo blažilno in izpodbujevalno učinkujočih drugih obkrožujočih ga socijalnih in stanovskih razmer.

Država sama je že dejansko priznala, da je treba tam tudi materialne podpore, kjer rastejo zahteve in potrebe. Izboljšala je plače vojaštvu, uradništvu in v zadnjem času duhovništvu. To so priznale tudi druge avtonomne oblasti, ko so n. pr. dežele in mesta regulirale službene prejemke svojemu uslužbenemu osebju. To je priznal glede učiteljskega gmotnega položaja tudi deželni zbor bukovinski, ko je — zlasti po prizadevanju sedanjega tržaškega namestnika — izenačil učiteljske plače z XI., X. in IX. plačilnim razredom

državnih uradnikov. To je priznal sam c. kr. erar, ko je pri raznih svojih podjetjih skrajšal svojemu delavstvu službeni čas in vsaj deloma uravnal njega materialno stanje. To so dokazala razna privatna industrijalna podjetja, ko so utešila nevoljo delavstva z zvišanjem plač in z znižanjem dela. To je priznal naposled tudi šef našega deželnega šol. sveta, ko je predlagal v deželnem zboru 25odstotno zvišanje učiteljskih plač. To poslednje priznanje je ostalo samo na papirju. O vzrokih ne kaže razpravljati na tem mestu. To je učiteljstvo že storilo s peresom in z besedo.

In ali ni že samo dostojanstvo poštenega dela, ki je posvečeno blaginji našega ljudstva, dovolj opravičen vzrok, da je treba to delo njega vrednost in pomen primerno in dostojno plačati? Ali bi ne storila najvišja šolska oblast v naši kronovini samo svoje svete dolžnosti, ako bi opozorila osrednjo vlado na dejstvo, da je dala učiteljstvu zakonito garancijo poštenega plačila v že imenovanem § 55., a da ne stori ničesar, da bi tudi upoštevali in izvrševali določila tega jamstva? Že 36 let greše faktorji, ki nam režejo kruh, proti temu §, greše brez kazni in odgovornosti in dajejo slab zgled, kako ni treba respektirati zakonitih določil. Opravičen sem izjavljati, da prešinja učiteljstvo misel: Zakaj bi se pokoravali zakonom mi, ko nam kažejo že toliko let naši predpostavljeni, da se ni treba ozirati nanje! — Tik teh upornih misli se zbuja bridko in pekoče domnevanje, ki se je že nemara pretvorilo v prepričanje, da imajo veljavo oni §§, ki nakladajo učiteljstvu delo, a nimajo veljave tisti §§, ki govorijo učiteljstvu v prid.

Ko je zborovalo l. 1899. na Dunaju vse avstrijsko učiteljstvo — bilo je navzočih 4000 učiteljev in učiteljic — ter razpravljalo pri tej priliki zgolj o svojem žalostnem gmotnem stanju, je šla deputacija — v kateri je bil tudi član kranjskega učiteljstva — k tedanjemu voditelju naučnega ministrstva, k sedanjemu naučnemu ministru g. pl. Hartlu, ter mu izrazila želje in zahteve učiteljstva, je naučni minister g. pl. Hartl dal deputaciji zagotovilo, da bo njegova skrb, delovati na saniranje deželnih financ v svrhu regulacije učiteljskih plač. To zagotovilo se do danes še ni uresničilo. Otdedaj je preteklo že nekaj let; življenske zahteve in potrebe so se pomnožile, dolžnosti učiteljstva so narasle, a njegovi prejemki se niso dvignili tako, da bi se vzdržalo med izdatki, med delom in plačilom normalno razmerje. Nesoglasje, ki si ga večjega ne moremo misliti, vlada med našim delodajalcem in med nami, delojemalci. Tega nesoglasja nikakor ne moremo smatrati kot pripomoček v prospah ljudskega šolstva. Zgodovina socijalnega gibanja sedanjih dni nam dokazuje, da se porajajo iz takega nesoglasja veliki in pretresljivi dogodki, ki je zanje odgovoren tisti, kdor naklada delo in ne upošteva fizičnih moči delavca. V takem primeru se odvrne delavčeva pažnja od dela samega in postavlja svojo eksistenčno pravico v ospredje, podarjajoč svoje človeško stališče in svoje človeške zahteve. Konflikt najhujšega vzorca je neizogiben, ako ne prizna prvi opravičenosti zahtev drugega, ako ne odpomore takoj nedostatkem in krivicam, ki napravljajo izvrševanje stanovskih dolžnosti neprijetno in za lastno osebo brezuspešno, ker ugrablja samo njegove moči, a mu ne daje zanje nadomestila.

Tako je sedaj razmerje med nami in med tistimi, ki imajo usodo šolstva in učiteljstva v rokah. Ali je to šolstvu v škodo ali v korist, ni težko uganiti.

§ 1. zakona z dne 25. maja 1868. l., državnega zakonika št. 48, pravi, da gre najvišja voditev in najvišji nadzor

glede vsega šolstva in vzgoje državi. § 9. istega zakona pa določa, da izvršuje vlada najvišje vodstvo in nadziranje vsega šolstva in vzgoje po ministrstvu za bogočastje in nauk. Prepričan sem, da ni položil zakonodajalec v ta dva §§ zgolj administrativnega značaja, temveč da se tičeta vsega šolskega ustroja sploh, torej je dolžnost najvišje uprave v državi, nadzirati tudi določbo §§ 55. ter paziti, da se tudi ta zakonita odredba dostojno upošteva.

Najvišja učna uprava v naši kronovini je v miniaturo, kar je najvišja učna uprava v državi. V tem mnenju me potrjuje § 36., točka 4., zakona z dne 25. febr. l. 1870., deželnega zakonika št. 11, veljavnega za vojvodino Kranjsko. Po imenovanem § omenjega zakona mora dajati deželni šolski svet letna poročila o stanju vsega šolstva v deželi na ministrstvo za bogočastje in nauk.

Naš deželni šolski svet ima torej po zakonu zajamčeno priliko in dolžnost, da poroča na Dunaj vsako leto, kako je stanje našega ljudskega šolstva in učiteljstva, saj je to združeno s šolstvom tako kakor plamen z gorivom, da si enega brez drugega ne moremo misliti, ker takoj premine eno, ako ni drugega. Če umrje očesni živec, ugasne oko; če ni učiteljstva, ni šolstva.

Navdaja me opravičena bojazen, da nam opeša šolstvo, ker izumira učiteljstvo. Učiteljstvo pa izumira zategadelj, ker so njegove plače take, da nimajo niti najmanjše privlačne sile. Predsednik te slavne skupščine, g. deželni šolski nadzornik, poda lahko glede tega žalostnega dejstva na Dunaj jako zanimivo poročilo, ki naj iz njega zve gospod naučni minister, da so začeli na Kranjskem mašiti vrzeli s pomožnimi učitelji, ki nimajo potrebnih študij in izpitov ter mečejo na naš stan luč predkonkordatskih in konkordatskih časov. Iz tega žalostnega dejstva ne bo težko posneti gospodu naučnemu ministru Hartlu, da mu ob takih razmerah kmalu ugasnejo pravice prej imenovanega § 9., ki mu daje dostojanstvo najvišjega vodstva in nadziranja vsega, torej tudi kranjskega šolstva. Previden gospodar, ki mu je do tega, da ostane blaginja in renomé njegove hiše, se posluži vseh dopustnih sredstev, da otme dom propada, ako se mu bliža. In kaj naj služi vladi bolj v čast in bolj v ponos, ako ne dobro šolstvo, ki blažilno in poučno vpliva na vse prebivalstvo, in dobro gmotno podprto učiteljstvo, ki z navdušenjem in v zadovoljnosti izvršuje svoje dolžnosti? Ali ne kaže tu poprijeti se vseh dopustnih sredstev, da se ne podere krasna stavba našega šolstva, ki smo jo zgradili v mnogih letih trudapolnega dela, v trpljenju in pomanjkanju, v bedi in samozatajevanju? Ali bi ne bil samo čin dolžnosti, da opozori Ljubljana Dunaj, naj že vendar izvede tisto obljubljeno saniranje deželnih financ v svrhu regulacije učiteljskih plač, naj začne že končno odločno zahtevati, da stopi v aktivnost že večkrat omenjeni § 55.?

Žalostne gmotne razmere, ki vladajo med kranjskim učiteljstvom, so obče znane, torej ne morejo biti tuje niti najvišji učni upravi naše kronovine. Kdor se napoti po deželi, ta se prepriča lahko na lastne oči, v kakih razmerah živi učiteljstvo. Učitelj dobi svojo mesečno plačo. In sedaj ne ve, kam in kako naj obrne tiste krajcarje, da bo kaj izdalo. Otroka ima v mestni šoli, nekateri po 2, po 3. Tudi na Dunaju se šolajo učiteljski sinovi. Tem je treba najprej poslati mesečnino. Oče lažje in rajši strada nego otrok, ki nima drugega greha, razen tega, da si ni sam izbiral očeta. Tistemu, kdor nima naturalnega stanovanja, je treba odšteti visoko stanarino, da ga ne postavijo na cesto. Treba je nadalje ob-

leke in obutve, saj ne more niti učitelj niti njegova rodovina hoditi v raztrganih oblačilih. Koliko mu še ostane od mesečne plače? Toliko, da oteplje on in žena in otroci, ki jih imadoma, dan na dan krompir, zelje in žgance. Velik praznik mora biti, kadar mu pride meso na mizo in kadar si lahko privoščiti kupico vina. Ob takih razmerah in ob taki hrani, ki je ne more nadomestiti s počitkom in s svežim zrakom, ker mora izvenšolski čas posvečati postranskim zaslužkom, da ravno ne strada v pravem pomenu besede, ob takih razmerah torej pešajo in naposled opešajo moči in pride najhušje, največje zlo — bolezen, največkrat jetika. Dopolnjena je kupa trpljenja. — Obup pride z razjedajočo resignacijo. Kletev pada na uro, ki ga je zmotila, da je stopil v stan, ki naklada samo delo in ne da plačila! To je žalostna resnica, in velik je greh tistega, ki ne stori najenergičnejših korakov, da preneha to klanje poštenih in zvestih delavcev!

Žalostno je, da imamo šolske in občinske slugе, da imamo orožnike in finančne stražnike, da imamo razne paznike in hišnike i t. d., ki so bolj plačani nego kranjsko učiteljstvo. Prav je, da imajo ti stanovi dostojne plače, a prav ni, da se zapostavlja naš stan, ki je vendar v svojem bistvu in po svoji nalogi med najvažnejšimi stanovi. Naše plače so kričeče nasprotje naše inteligence in našega zvanja in — še enkrat ponavljam — velik je greh tistega, ki ne stori najenergičnejših korakov, da preneha to kruto izsesavanje in izkoriščanje trpečega učiteljstva.

V dokaz bede, ki jemlje učiteljstvu veselje do dela in življenja, bi lahko navedel nebrojno konkretnih slučajev, a v to nisem pooblaščen. Deželni šolski svet lahko sklepa iz mnogih prošenj, ki mu dohajajo za denarno podporo, kakšno je naše gmotno stanje. Obrazložili smo ga že v pre mnogih prošnjah, razpravljali smo o njem v pre mnogih javnih zborovanjih in skupščinah — a vse zaman: čuli smo mnogo besed in obljub, ućakali nismo dejanj! Prevara — kamor se obrne oko, kršenje zakona povsod in vedno, a povsod in vedno samo nova bremena, novo delo, nove odgovornosti! Sedaj mora biti temu konec!

§ 11. ministrskega ukaza z dne 8. maja 1872. l., št. 3306, zahteva izrečno, da je v vsaki deželi redno vsakih 6 let deželna učiteljska konferenca. Zadnja deželna učiteljska skupščina na Kranjskem pa je bila l. 1891. Minilo je torej že 14 let, kar je naša učna uprava brez ukorov ali druge kazni grešila proti tej zakoniti določbi. V teh 14 letih ni imelo kranjsko učiteljstvo prilike oficijalno povzdigniti svojega glasu za izboljšanje svojih gmotnih razmer. Danes se nam ponuja prilika, da resno opominjamo vlado, naj stori vse potrebne in možne korake, da pride kranjsko učiteljstvo nemudoma do svojega kruha. Učiteljstvo ne more in noče več trpeti! Treba bo storiti vse potrebne korake, da se skliče deželni zbor kranjski v svrhu regulacije učiteljskih plač. Tu ni smeti misliti na liberalne ali klerikalne učitelje, tu je treba imeti pred očmi naš važni stan. Vlada bo morala najti pota, da zbliža v ta namen vse stranke deželnega zbora, bo morala najti tudi na Dunaju sredstev in zagotovil, da podpre osrednja vlada sama našo kronovino v ta namen, bodisi na kakršenkoli način. Ni naša naloga, da bi iskali sredstev za pravično regulacijo svojih plač, saj tudi uslužbenec ne izprašuje gospodarja, kje bo dobil denar; on hoče samo plačilo.

Učiteljstvo je zmeraj vestno in zvesto izpolnjevalo svoje stanovske dolžnosti. Tudi v sedanjih težkih časih pomanjkanja se ni strašilo dela. Letošnje uradno glavno poročilo o stanju

kranjskega ljudskega šolstva nam pravi, da je bilo izmed 783 učiteljev in učiteljic.

prav dobro uporabnih	271, t. j.	34·61%
dobro	»	382, » » 48·78%
manj dobro	»	75, » » 9·58%
zanikarnih v službi	6, » »	0·77%

Ta uradna sodba je za naše delo in za našo sposobnost častno priznanje. Taki uspehi so v takih razmerah pravi čudež!

Prihajam k sklepu.

§ 14. že večkrat imenovanega ministrskega ukaza pravi: Dolžnost je izvoljenemu, volitev sprejeti in iti h konferenci. To smo legitimni zastopniki kranjskega učiteljstva tudi storili: sprejeli smo volitev in prišli semkaj. Ker pa smatramo regulacijo učiteljskih plač za prvo in najnujnejšo zadevo, ne čutimo drugih obveznosti in ne sprejemamo drugega dela, dokler ne bo končno veljavno rešeno to vprašanje. K temu sklepu nas je privedla vlada sama, ko je s preziranjem § 55. državnega šolskega zakona in s preziranjem § 11. ministrskega ukaza z dne 8. maja l. 1872., št. 3306, dokazala, da nismo vsi pred zakonom enaki, in da ga ni treba izvrševati, ako ni to komu po volji. Tudi mi se dalje več ne menimo pokoravati § 14. To nam je toliko lažje, ker nam je prišel zgled od tam, kjer morajo gledati in čuvati, da se ne kršijo zakonita določila!

Pooblaščen sem podati to-le izjavo:

„Legitimni zastopniki kranjskega učiteljstva priznavajo vsakršno naklonjenost odločilnih faktorjev nasproti regulaciji učiteljskih plač, ne demonstrujejo niti proti višjim šolskim oblastim niti proti posameznim, učiteljstvu naklonjenim deželnozborskimi skupinam; izrekajo, da so bile vse dosedanje prošnje kranjskega učiteljstva brezuspešne, izjavljajo, da se ne boje in ne strašijo dela, vendar poudarjajo ob sedanjih gmotnih razmerah, da se ne udeleže zborovanj deželne učiteljske skupščine toliko časa, dokler kranjskemu učiteljstvu tako ne regulirajo plač, da bodo te popolnoma odgovarjale § 55. državnega šolskega zakona. S tem daje kranjsko učiteljstvo po svojih legitimnih zastopnikih duška svoji veliki bedi, ki silno otežkoča njega delovanje. Tem potom se naj razširi ta tožeči glas po vsi naši državi.“

Jelenčev govor je napravil na vse prisotne največji vtisk. Večkrat je bil prekinjen z viharnim priznavanjem. Delegacija je poslušala izjavo stoje, sedeli so samo gg. nadzorniki. Po dvorani so doneli klici odobravanja, in učiteljstvo se je razšlo z burnim ploskanjem in pritiravanjem.

To je bil konec IV. kranjske deželne učit. skupščine.

VII. štajerska deželna učiteljska skupščina v Gradcu.

(Dalje.)

Četrto glavno zborovanje.

Ob 3. uri 15 min. popoldne otvori predsednik zborovanje z naznanilom, da se vrši najprej volitev v disciplinarni senat, verifikovanje današnjih obeh zborovanj se prepusti dr. Fretzensattelu in Calistu.

Deleg. Bischofberger prosi predsednika, naj se tiskanemu govoru prof. Veselyja priklopi tiskan učni načrt graškega učit. društva, kar obljubi predsednik.

Deleg. Gassarek se spominja, da so v predsedniku našli drugega moža, česar se začetkoma skupščine niso nadejali, zakaj v odborovi seji jim je pokazal svojo naklonjenost in prijaznost. (Živahno ploskanje, delegati vstanejo). Zato mu je prijetno, da formelno umakne svoj protest proti opravilniku. (Ploskanje).

Predsednik g. P. Končnik se ginjen zahvali za izkazano mu zaupanje, ki mu ostane prijeten spomin za bodoča leta delovanja.

Nato umakne tudi deleg. Horvatek izrečno svoj protest. (Ploskanje).

Potem se vrši volitev v disciplinarni senat po listkih.

O vzgoji mladine k spoštovanju avtoritete govori deleg. Avg. Požegar (namestnik je bil deleg. Knapič). Začetkoma omeni, da misli le avtoriteto staršev in učitelja, ne pa avtoriteto učiteljevo nazunaj, ozirajoč se na socialne družbe. Krasnega svojega govora ni mogel dokončati, ker je bil predolg in so delegati zahtevali konec. Upamo pa, da ga bo doslovno objavil. Končno je podal sledeče stavke:

1.) Nравstveni interesi človeške družbe so odvisni od harmoničnega reda v družini in občini ter državi.

2.) Imenovani harmonični red sloni na čutu občnega spoštovanja ljudi in v spoštovanju posebne avtoritete posameznega človeka.

3.) Spoštovanje avtoritete morejo razumoma imeti le nравstvene in nравstveno opravičene moči.

4.) Strah pred sočlovekom, izvirajoč iz bojazni njegove fizične premoči, je samo slepa vdanost in nima nobene nравstvene vrednosti.

5.) V dosego trajne nравstvene avtoritete morejo služiti samo nравstvena sredstva vzgoje.

6.) Nравstvena sredstva spoznanja sta razum in srce kot spoznavalna vira višje razumnosti, čednosti, modrosti in blagožitnosti.

7.) Šolska oblastva naj provzročijo in podpirajo izdajo spisov o vzgoji mladine za narod.

8.) Taki vzgojni spisi naj predstavljajo praktično, logično, prepričevalno in srce pridobljivo občevanje z otroki.

9.) Avtoriteta, ugled učitelja sta v nравstveni smeri odvisna od občne preizobrazbe njegovega duha.

10.) Spoznavaje in cené velik obseg (vzgojnega dela) vzgojevanja in njegovega pomena, naj skrbi država za to, da si učiteljstvo z ozirom na večji nравstveni vpliv na mlade in stare ljudi pridobi temeljiteje spoznanje vzgojstva in njegovih pomožnih znanosti.

11.) Država skrbi za to, da postaneta tisk in knjigo-trštvo kot javni vzgojni faktorji nравstveno prosti. Cenzura naj bi preizkušala vse tiskarske izdelke v smislu javnega vzgojnega interesa.

Deleg. Horvatek soglašá razen zadnjega z vsemi stavki, meneč, da stvar še ni tako huda. Časnikarstva zaradi drugih zla, ki bi iz tega izvirala, ne smemo zatirati.

Deleg. Gassarek poudarja, da je učiteljski stan med drugimi stanovi še mlad stan, ki si mora ugled šele pridobiti, ker ga nihče — niti oblasti — ne ščitijo. Temu pa ravno razne oblastnije nasproti delujejo. Krajni šolski ogleda n. pr. ima pravico, da preizkuša učiteljevo pedagoško delovanje, o čemer navadno nima pojma. Večkrat je učiteljstvo že želelo, da bi se v okrajne šolske svete poleg učiteljskega zastopnika volil še drug učitelj. Dalje prosi predsednika, da bi na to deloval, da bi učitelji tudi v dežel. šolskem svetu imeli svojega zastopnika. Obenem zahteva, naj se pri 8.